

วิเคราะห์แนวคิดและปรัชญาของศรีอโรพินโทและสวามี วิเวกานันทะ
ANALYSIS OF THE CONCEPTS AND PHILOSOPHIES OF SRI AUROBINDO AND SWAMI VIVEKANAN

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม
Phramaha Maghavin Purisuttamo
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
Research Center for Dhammasukha
Phrapariyattidhamma of Watawutwikasitaram
E-mail : maghavin9@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ สรุปได้ว่า แนวคิดและปรัชญาของศรีอโรพินโทได้รับอิทธิพลจากระบบปรัชญาแบบเดิมและวรรณคดีตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ เป็นปรัชญาเชิงวิเคราะห์ เป็นจิตนิยม บูรณนิยม บูรณวาท หรือ อทวินิยม ส่วนแนวคิดและปรัชญาของสวามี วิเวกานันทะได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาเวทานตะและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา อภิปรัชญาของท่านเป็นจิตนิยม เพราะถือว่าความจริงเป็นเรื่องของจิต แต่จิตกับวัตถุยังอิงอาศัยกันและกัน

คำสำคัญ : แนวคิดและปรัชญา, ศรีอโรพินโท, สวามี วิเวกานันทะ

ABSTRACT

This paper consists of the concepts and the philosophies of Sri Aurobindo which were influenced by traditional philosophies and Western Literature. It was an analytic philosophy, liberalism, and aphorism. Vivekananda was influenced by Buddhist doctrines and Buddhist scriptures. His metaphysics is hypnotic because the truth is a matter of mental. But mental and physical are related to each other.

Keywords: concepts and philosophies, Sri Aurobindo, Vivekananda

1. ประวัติโดยย่อของศรีอโรพินโท

ศรีอโรพินโทเกิดเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2415 ที่เมืองโกนนคร รัฐเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย มีความสามารถพิเศษด้านภาษาจนสามารถแต่งโคลงเป็นภาษากรีกและภาษาละตินได้อย่างสวยงาม ต่อมา เข้ารับราชการที่รัฐบาโรดา แล้วได้ใช้เวลาในช่วงนั้นทำการศึกษารัฐศาสตร์อินเดียไปพร้อมกันด้วย จนในที่สุดช่วงบั้นปลายชีวิต ศรีอโรพินโทจึงดำเนินชีวิตอย่างสมถะและบำเพ็ญตนเป็นโยคีแสวงหาความจริง จนกระทั่งสิ้นชีวิตในปี พ.ศ. 2493 รวมอายุได้ 78 ปี

2. แนวคิดและปรัชญาของศรีอโรพินโท

แนวคิดและปรัชญาของศรีอโรพินโทเกิดขึ้นจากการได้รับอิทธิพลหลายด้าน สืบเนื่องจากว่าชีวิตในวัยเยาว์ของเขาได้รับการศึกษาในเรื่องปรัชญาและวรรณคดีตะวันตกมาโดยเฉพาะและมีความคุ้นเคยกับระบบความรู้ต่างๆ อีกมากมายด้วย แนวคิดและปรัชญาของเขาจึงเป็นแนวปรัชญาเชิงสังเคราะห์และเป็นปรัชญาแบบจิตนิยม เพราะถือแนวความแท้จริงเป็นเพียงเรื่องทางจิตเท่านั้นและเป็นปรัชญาแนวจิตนิยมเพราะถือว่า

อุดมคติทางจิตเท่านั้นเป็นเรื่องหลักสำหรับมนุษยชาติ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้นสำหรับแนวคิดและปรัชญาของศรีอโรพินโท ผู้เขียนจึงจักนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและปรัชญาเรื่องสัจจิตานันทะ

ศรีอโรพินโทถือความแท้จริงเป็นเรื่องทางจิตเท่านั้น แต่เขาก็ยอมรับว่าวัตถุก็มีความจริงอยู่ด้วยเหมือนกัน โดยวัตถุกลายเป็นสิ่งแท้จริงสำหรับจิตและจิตก็กลายเป็นสิ่งแท้จริงสำหรับวัตถุด้วย ส่วนวิธีที่จะเข้าถึงสิ่งนั้นได้ก็ต้องประกอบตัวอยู่บนฐานของศรัทธา ซึ่งต้องเป็นศรัทธาที่มีเหตุผลอยู่ในตัวเองด้วยคือเมื่อนุษยชาติมีศรัทธาเป็นฐานสนับสนุนอย่างสมบูรณ์แล้ว ศรัทธานั้นจะกลายมาเป็นความรู้และเป็นประสบการณ์ที่สมบูรณ์ได้นั่นเอง ดังนั้น ศรีอโรพินโทจึงอธิบายว่าสิ่งแท้จริงมีอยู่ 8 ระดับ คือ 1. ภาวะแท้จริง 2. ญาณพล 3. อานันทะ 4. อภิจิต 5. จิต 6. กระบวนการทางจิต 7. ชีวิต และ 8. วัตถุ โดยระดับที่ 1-4 เป็นระดับสูงและเป็นระดับที่วิวัฒน์กำลังดำเนินไป ส่วนระดับที่ 5-8 เป็นระดับต่ำ ซึ่งเป็นระดับที่กระบวนการวิวัฒน์ผ่านไปแล้ว และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือศรีอโรพินโทเชื่อว่าสวรรค์ (ความแท้จริง) มาจากภาวะบริสุทธิ์ โดยผ่านพลังความรู้และอานันทะ (ความเบิกบาน) และผ่านสื่อกลางสร้างสรรค์ของอภิจิตเข้าสู่ความจริงในเอกภพ กล่าวคือภาวะบริสุทธิ์ ได้แก่ สิ่งสากล เมื่อเราปลดเปลื้องตัวเราจากสายตา เป็นบุคคลและอหังการ แล้วมองโลกด้วยสายตาของผู้แสวงหาความจริง ปราศจากกิเลส ไม่มีการมุ่งหวังใดๆ อย่างน้อยที่สุดจะต้องรู้ว่ามิพลังงานไร้ขอบเขตอยู่เฉพาะหน้าเรา เป็นกัมมันตภาพที่ไม่จำกัด ฉายตัวเองอยู่ท่ามกลางกาลาวาศ (กาละและเทศะ) เราจึงพบว่ามิภาวะที่ไม่จำกัด อยู่เหนืออาณาจักรอหังการของเรา พลังความรู้คือจิตนี้ได้แก่กฎที่เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ สิ่งนี้เรียกว่าจอมมารดา (The Mother) และเป็นทิพยศักดิ์ ซึ่งเป็นกฎอยู่เบื้องหลังของกระบวนการทางโลก ทิพยศักดิ์นี้สร้างและพิทักษ์เอกภพ อานันทะคือพรหมเป็นอานันทะไม่จำกัดหรือเป็นความเบิกบานของพลังสร้างสรรค์ไม่จำกัด ศรีอโรพินโทกล่าวว่าโลกเกิดขึ้นจากอานันทะคือความเบิกบาน อานันทะนี้เองพิทักษ์โลก และอานันทะอีกเหมือนกันที่เป็นเป้าหมายของโลกและเป็นจุดสุดยอดของโลก อานันทะทำหน้าที่สร้างสาระแท้ของทุกกัมมันตภาพและเน้นถึงภาคความเบิกบานของสัจจิตานันทะคือการแสดงออกของพรหมด้วย

2. แนวคิดและปรัชญาเรื่องการสร้างโลก

การสร้างโลกมีกระบวนการ 2 ประการ คือ 1. กระบวนการที่วิวัฒน์จากรูปรธรรมไปสู่ฐานะที่สูงขึ้น เรียกว่ากระบวนการวิวัฒน์ 2. กระบวนการที่จิตแผ่ลาดลงไปสู่รูปธรรม เรียกว่ากระบวนการปฏิวิวัฒน์ ศรีอโรพินโทเข้าใจว่าการกล่าวถึงกำเนิดและความเติบโตทางจิตทั้งหมดต้องกล่าวถึง 2 สิ่งนี้คือต้องกล่าวถึงอุดมคติที่สามารถบรรลุได้และต้องยอมรับว่าอุดมคตินั้นเป็นสิ่งแท้จริง เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติของเราแม้ว่าบางครั้งเราจะลืมนั่นไป พร้อมทั้งจะต้องยอมรับว่ามีกระบวนการทางจิตที่แผ่ปกคลุมลงมาสู่โลก เพราะกระบวนการวิวัฒน์ขึ้นไปนั้นมีกระบวนการทางจิตเป็นตัวกำหนด เราไม่อาจจะอยู่เหนือฐานของวิญญานได้ถ้าวิญญานไม่ปกคลุมลงมาสู่พวกเรา

3. แนวคิดและปรัชญาเรื่องการพัฒนาของโลก

กระบวนการวิวัฒน์เป็นการแสดงถึงกระบวนการปฏิวิวัฒน์อยู่ในตัวด้วย กระบวนการวิวัฒน์จะมีได้ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการปฏิวิวัฒน์เกิดขึ้นพร้อมกัน ฝ่ายต่ำกว่าไม่อาจวิวัฒน์ฝ่ายที่สูงกว่าได้ ฝ่ายที่สูงกว่าไม่ลงไปสัมพันธ์กับฝ่ายต่ำกว่าก่อน เพราะวิวัฒน์จะมาจากความไม่มีอะไรก็ได้ วิวัฒน์จะเกิดขึ้นโดยปราศจากเหตุผลไม่ได้ ที่สำคัญใครๆ ไม่สามารถทำลายกฎที่ว่า “ไม่มีอะไรมาจากความไม่มีอะไร” วิวัฒน์คือกระบวนการปฏิโลมหรือกระบวนการปฏิภักิริยาต่อกระบวนการจากเบื้องต้น และสิ่งสุดท้ายของกระบวนการคือจุดเริ่มต้นของกระบวนการวิวัฒน์ ซึ่งการวิวัฒน์นี้มีอยู่ 4 แบบ ได้แก่ แบบที่ 1 แบบซ้ำซ้อน ถือว่ามีรูปแบบชนิดเดียวกัน

มีผลเหมือนเดิม มีภาวะเหมือนเดิม แบบที่ 2 แบบบังเอิญ ถือว่าแต่ละขั้นของวิวัฒนาการมีบางสิ่งปรากฏเป็นผลออกมาในรูปแบบใหม่ แบบที่ 3 แบบจักรกล ถือว่าทุกสิ่งอยู่ในเงื่อนไขของความบังเอิญ และแบบที่ 4 แบบอันตวิทยา ถือว่าทุกสิ่งผูกพันกับเป้าหมายสูงสุด เมื่อกระบวนการวิวัฒนาการเป็นไปในลักษณะนี้ ชีวิตสวรรค์ (ทิพย์ชีวิต) หรือสรรพมุกติจึงจะเป็นไปได้ การเติบโตทางวิญญาณและบรรลุมุขะของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่โมกษะสากลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกระบวนการวิวัฒนาการเป็นไปครอบคลุมในทุกด้านและทุกขั้นตอนอย่างสมบูรณ์เท่านั้น

4. แนวคิดและปรัชญาเรื่องมายาและลีลา

การสร้างโลกมิใช่ทำอะไรอื่น เป็นเพียงการแสดงออกของอำนาจที่เรียกว่าความเบิกบานเท่านั้น ความเบิกบานเป็นสิ่งเร้าลับในการสร้างโลก เป็นมูลฐานของการเกิด เป็นเหตุดำรงอยู่ในภพ และเป็นจุดจบของการสร้างโลก งานสร้างโลกคือกีฬาที่เบิกบานของพระเจ้าที่เรียกว่าลีลา โลกที่สร้างขึ้นที่มีเป้าหมายคืออำนาจเป็นโลกมายา มายาเป็นพลังของสัจจิตอำนาจ ซึ่งไม่สามารถรู้การบรรลุและวัตรูปแบบต่างๆ ของโลกที่มาจากภาวะไม่จำกัดได้ เพราะการอธิบายเรื่องมายามีเป็นลักษณะแบบนี้ ศรีอโรพินโทจึงเข้าใจว่าทุกอย่างมาจากภาวะของสิ่งสูงส่ง เป็นสิ่งให้กำเนิดปรากฏการณ์ ทุกสิ่งอยู่ในภาวะสูงส่ง และสิ่งสูงส่งนั้นก็มิและเป็นอยู่ในทุกสิ่งเพื่อกีฬาของสิ่งแท้จริงโดยสิ่งแท้จริง เพื่อความรู้โดยความรู้ เพื่อพลังโดยพลัง เพื่อความเบิกบานโดยความเบิกบาน

5. แนวคิดและปรัชญาเรื่องมนุษย์

ศรีอโรพินโทเข้าใจว่ามนุษย์ตามที่รู้จักและปรากฏแก่สายตาพวกเรานั้น มิใช่มนุษย์ที่แท้จริงและมีใช้มนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยตัวมนุษย์เองไม่สามารถที่จะรู้จักตัวเองได้อย่างถูกต้องเสมอไป ดังนั้น เขาจึงแบ่งภาวะของมนุษย์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนสูงเป็นชีวิตมาและส่วนต่ำเป็นภาวะเชิงจิตวิทยา ส่วนสูงคือลักษณะแท้จริงของมนุษย์ มีมาก่อนวิวัฒนาการของมนุษย์ชาติ เป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการวิวัฒนาการขึ้น และส่วนต่ำก็ทำให้มนุษย์ปรากฏเป็นโลกมนุษย์ เมื่อมองจากระดับสูงของวิวัฒนาการ ทำให้ปรากฏเป็นความแตกต่างระหว่างด้านนอกกับด้านใน โดยเฉพาะด้านในนั้นนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบของอัตมันแท้ของมนุษย์ อีกประการหนึ่งชีวิตมันคือประภคทิพย์ของปรมาตมัน ชีวิตมันปรากฏเป็นชีวิตและกระบวนการทางจิตของแต่ละบุคคลตามทัศนะของศรีอโรพินโท มนุษย์มีอัตตมาอยู่ 3 ระดับ คือ 1) อัตตมาภายนอก 2) อัตตมาภายใน (เชิงจิต) และ 3) อัตตมาทิพย์หรือชีวิตมา อย่างที่ 1 เป็นธรรมชาติทางกายภาค อย่างที่ 2 และ 3 เป็นธรรมชาติทางวิญญาณ อย่างที่ 2 เป็นธรรมชาติทางวิญญาณในระดับวิวัฒนาการกำลังเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นๆ อย่างที่ 3 เป็นทิพย์ศักยภาพซึ่งปรากฏในขั้นสุดท้าย

6. แนวคิดและปรัชญาเรื่องกรรมและการอุบัติใหม่

ศรีอโรพินโทกล่าวว่าการเกิดใหม่อยู่ในกระบวนการของวิวัฒนาการ หมายความว่าเกิดใหม่คือจุดหนึ่งของกระบวนการวิวัฒนาการและเป็นจุดหนึ่งของการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น วิวัฒนาการนี้เมื่อถึงระดับการพัฒนาจิตและกำลังจะเข้าถึงระดับภคิจิตนั้น การถือกำเนิดคือพาหะที่จะทำให้กระบวนการวิวัฒนาการดำเนินต่อเนื่องไป การอุบัติใหม่หรือการเกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องความจำเป็นด้านกายภาคสำหรับอัตมันและเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับความเจริญเติบโตทางวิญญาณด้วย ซึ่งมีใช้เพียงแต่สักว่าเกิดเป็นอะไรก็ได้ แต่ต้องหมายถึงการเกิดเป็นมนุษย์อย่างต่อเนื่องด้วย เพราะในกระบวนการวิวัฒนาการจะอาศัยเพียงชาติเดียวย่อมไม่เพียงพอต่อการพัฒนาวิญญาณให้สมบูรณ์ ดังนั้น ในปัจจุบัน มนุษย์ที่เข้าถึงชีวิตทางวิญญาณก็ยังเหลืออีกหลายขั้นตอนจนกว่าจะเข้าถึงภคิจิตซึ่งอาจจะเป็นไปได้ที่การเดินทางตลอดทุกระดับจะเกิดขึ้นในชีวิตเดียว อย่างเรื่องชีวิตในปัจจุบัน การเกิดใหม่มิใช่การครองร่างใหม่ทันทีหลังจากตาย เพราะมีการเพิ่มบุคลิกภาพใหม่ๆ มีภาวะทางสรีระเป็นพิเศษโดยไม่ต้องครองร่างใหม่ กล่าวคือมีความเชื่อกันว่าวิญญาณเหล่านี้สามารถแสวงหาพลังพิเศษเหนือธรรมชาติของตัวเองได้คือสามารถสืบต่อชีวิตโดยไม่ต้องมีสรีระทางกายภาคแต่อย่างใดนั่นเอง ส่วนเรื่องกรรมนี้ก็มี

ความสำคัญทั้งในทางอภิปรัชญาและทางศีลธรรม โดยถือว่ามีเหตุผลเพียงพอที่จะยอมรับกฎเรื่องนี้ทั้งด้าน อภิปรัชญาและศีลธรรม เพราะทุกคนเป็นสิ่งที่เขาทำให้กับตนเอง ตนในอดีตเป็นบิดาของตนในปัจจุบันและตน ในปัจจุบันเป็นบิดาของตนในอนาคต ทุกคนเก็บเกี่ยวสิ่งที่เขาหว่านไว้ เขาได้รับสิ่งเขาได้ทำไว้ เขาได้ประโยชน์ จากสิ่งที่เขาทำไว้ นี่คือนิยามแห่งกรรม กฎของการกระทำ กฎของพลังธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงพลังร่วมแห่งภาวะหรือ ธรรมชาติแห่งลักษณะนิสัยของเขา

7. แนวคิดและปรัชญาเรื่องอภิจิต

อภิจิตคือความรู้สัจจะอันสูงส่ง อภิจิตนี้บางทีเรียกว่าผู้สร้างโลกหรือความคิดสร้างโลก จิตวิวัฒน์ขึ้นไป หาอภิจิตได้ เพราะอภิจิตมีอยู่ในฐานะเป็นศักยภาพนั่นเอง จึงสามารถบันดาลให้จิตวิวัฒน์ไปหาอภิจิตได้ และการที่จิตจะวิวัฒน์ไปสู่ระดับอภิจิตได้นั้นมิใช่เรื่องที่จะเป็นไปได้ในทันทีทันใด เพราะจิตเคยสังกัดอยู่ในระดับต่ำ แล้วจะต้องวิวัฒน์ไปสู่ระดับสูง จึงจำเป็นจะต้องมีขั้นกลางระหว่างจิตกับอภิจิตคือต้องมีจิต อุตฺตรจิต ประภัสสร จิต อัชฌัตติกญาณ อนุตรจิต กล่าวคือจิตตามที่รู้กันนั้นมักมีความรู้เป็นสาระสำคัญ (พิชาน) ทำหน้าที่วัด กำหนดและแยกรูปแบบของสิ่งทั้งหลายจากหน่วยรวมออกเป็นหน่วยย่อย จิตทำหน้าที่รับรู้ ทำหน้าที่คิดสิ่ง ทั้งหลายโดยแยกสิ่งเหล่านั้นออกเป็นรายย่อย บางครั้งจิตอยู่เหนือพฤติกรรมของตนเอง และการที่จิตแปรสภาพสูงขึ้นนั้นมักมีเงื่อนไขคือจิตมีความสามารถและรู้จักความสามารถของตนเองคือการปรากฏของสิ่งที่ เรียกว่าจิตที่สูงกว่า (อุตฺตรจิต) จิตชนิดนี้ไม่มีการวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมที่จิตระดับแรกทำอยู่ จิตระดับที่ 2 (อุตฺตรจิต) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งตรงไปยังการบูรณาการลักษณะเด่นของจิตชนิดนี้คือสร้างความคิดแบบกลุ่ม เป็นการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับความคิด จิตที่มีประกายสว่างโชติช่วงชัดเจน มีลักษณะในเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการทางความคิดค่อยๆ เปิดเผยจุดประสงค์ของตัวเองโดยลำดับอย่างช้าๆ แต่ต้องการความรู้ประจักษ์อย่างฉับพลันโดยตรง ขึ้นต่อไปที่จะวิวัฒน์ไปถึงคือขั้นที่จิตโชติช่วง (ประกาสสรจิต) ในขั้นนี้จิตไม่ได้ทำงานทางความคิดอย่างแต่ก่อน แต่ทำงานแบบวิทัศน์ อัชฌัตติกญาณทำหน้าที่ของเหตุผลและ สติปัญญาบางอย่าง มีข้อต่างกันคือการเข้าถึงเป้าหมายโดยตรงไม่ต้องมีสื่อกลางอย่าง เรื่องเหตุผล แต่ยังไม่ใช่ กระบวนการที่สมบูรณ์ อัชฌัตติกญาณยังไม่ใช่ความรู้ที่สูงที่สุด คือ ประการแรก อัชฌัตติกญาณยังมัวหมองได้ เพราะมโนทริยยังเข้าแทรกแซงอยู่ จนทำให้มองไม่เห็น อัชฌัตติกญาณที่จะบริสุทธิ์และอิสระจากความคิด ต่างๆ อย่างสมบูรณ์นั้นยังเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ประการที่ 2 รังสีของอัชฌัตติกญาณมีความฉับไว รวดเร็ว และอยู่ในระยะสั้นเหลือเกินจนยากที่จะเข้าใจกระบวนการเกิดขึ้นของอัชฌัตติกญาณได้ ประการที่ 3 ก่อนอัชฌัตติกญาณจะมีโอกาสแสดงออกในวิถีทางของเหตุอันเป็นการกลับหน้ามือเป็นหลังมือ แต่อัชฌัตติก ญาณมีอุปกิเลสอยู่ค่อนข้างสูง อภิจิตคือการเคลื่อนไหวสูงสุดของการแปรสภาพทางวิญญาณแบบจักรกล แต่ใน ขั้นสูงสุดเป็นเรื่องทางจิตเท่านั้น ดังนั้น ความรู้ของอภิจิตจึงมีลักษณะสากล แต่อันตรจิตขาดลักษณะบูรณาการ ความรู้ของอนุตรจิตให้เป็นความรู้ครอบโลกที่สามารถรวมความแตกต่างและข้อขัดแย้งต่างๆ เข้าด้วยกันได้ ความรู้ของอภิจิตคือโลกทัศน์ที่เข้าใจทุกอย่างอย่างครอบคลุมและเป็นที่ยึดมั่นแล้วว่าจิตต่ำกว่าอภิจิต อภิจิตสูง กว่าจิต จิตพยายามวิวัฒน์ไปหาอภิจิต ในกระบวนการวิวัฒน์นี้จะเริ่มออกจากอภิจิตไปจรดที่อภิจิต ซึ่งอภิจิต นี้เองทำให้เรากลับลงไปอยู่กับมายาของอหังการ

8. แนวคิดและปรัชญาเรื่องอภิจิต

อภิจิตคือฐานะอย่างหนึ่งพร้อมที่จะวิวัฒน์เข้าถึงแดนของอภิจิต ส่วนการบรรลุอภิจิตคือสิ่งหนึ่งที่ อภิจิตแสวงหาและกำลังแปรสภาพเป็นความรู้ เช่นเดียวกันกับความมืดที่กำลังแปรสภาพเป็นความสว่าง อภิจิตมีศักยภาพที่จะแปรเป็นความรู้ได้เช่นเดียวกันกับความมืดที่กำลังแปรสภาพเป็นความสว่าง เพราะ อภิจิตมีศักยภาพเพียงพอที่จะแปรสภาพเป็นความรู้อยู่แล้ว อภิจิตเรียกว่าอภิจิตในความหมายระดับ หนึ่ง เพราะไม่รู้ญาณทัศน์ในระดับอภิจิต ศรีอโรพินโทได้ค้นพบอภิจิตในตัวเอง 7 ลักษณะดังนี้ 1. อภิจิต

อินเดียเพื่อแสวงหาความจริงและได้พบเห็นปัญหาสังคมและปัญหาเศรษฐกิจของคนในชาติเป็นอย่างมาก จนเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2444 สวามี วิเวกานันทะ ถึงได้ถึงแก่กรรมลง

4. แนวคิดและปรัชญาของสวามี วิเวกานันทะ

ปรัชญาอินเดียโดยเฉพาะคือปรัชญาเวทานตะนับว่ามีอิทธิพลต่อแนวคิดและปรัชญาของสวามี วิเวกานันทะเป็นอย่างยิ่ง สืบเนื่องจากที่ท่านเชื่อว่าสรรพสิ่งมีเนื้อแท้เป็นเอกภาพอย่างเดียวกันคือมีลักษณะเป็น เอกนิยม ส่วนปรัชญาพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสวามี วิเวกานันทะ มีอยู่ 3 เรื่อง คือ 1. แนวความคิดที่หนึ่ง และโดดเด่นที่สุดคือความรอดพ้นของมวลมนุษย์ ซึ่งใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องชีวิตพระโพธิสัตว์มาก 2. สวามี วิเวกานันทะ ประทับใจเป็นอย่างมากที่พุทธศาสนาสอนว่าคนล่องแพช่วยเหลือผู้อื่นข้ามแม่น้ำยามพายุลมหนัก จะต้องยอมเสียสละเพื่อประโยชน์ของคนเหล่านี้จำนวนมาก พระพุทธเจ้าหลังจากบรรลุพระโพธิญาณแล้ว ทรงใช้เวลาทั้งหมดในชีวิตของพระองค์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่กับความทุกข์ยาก 3. คำสอนใน พุทธศาสนาเรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 เช่น สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรม เป็นต้น มีอิทธิพลต่ออุดมคติในชีวิตของ สวามี วิเวกานันทะ อย่างใหญ่หลวง ดังนั้น อิทธิพลจากแนวคิดและปรัชญาหลายด้านจึงทำให้สวามี วิเวกานันทะเกิดความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับการนับถือศาสนาแบบเก่าและการประกอบพิธีกรรมอย่างมงาย

1. แนวคิดและปรัชญาเรื่องอภิปรัชญา

แนวคิดและปรัชญาของสวามี วิเวกานันทะ มีลักษณะเป็นจิตนิยมในหลายความหมาย กล่าวคือเป็น จิตนิยมเพราะถือว่าความจริงเป็นเรื่องทางจิตและถือว่าคุณค่าทางจิตเป็นสิ่งที่สูงส่ง และท่านชอบอธิบายเรื่อง สัจจะในเชิงเอกเทวนิยมเป็นหลัก พร้อมทั้งกล่าวถึงคุณลักษณะของพระเจ้าด้วย จึงทำให้สรุปได้ว่าอภิปรัชญา ของสวามี วิเวกานันทะ มีลักษณะเป็นเอกนิยมเชิงจิตและเป็นเอกเทวนิยมด้วย

2. แนวคิดและปรัชญาเรื่องสัจจะกับพระเจ้า

สวามี วิเวกานันทะ มองว่าสัจจะกับพระเจ้าไม่แตกต่างกัน และท่านเสนอว่าการมองพระเจ้าในเชิง บุคคลาธิษฐานมักเป็นเหตุทำให้เห็นสัจจะกับพระเจ้าแตกต่างกัน แต่ในความเป็นจริง สัจจะนั้นสามารถมองได้ 2 ด้าน คือ ด้านที่เป็นสัจจะโดยตรงและด้านที่เป็นพระเจ้า สัจจะคือเอกสัมบูรณ์พรหม มีลักษณะเป็นเอกนิยม อยู่เหนือกาละ เทศะ และเหตุผลสามัญ พระเจ้ามีลักษณะครอบคลุมทุกสิ่ง (สัพพาทิภู) มีอยู่ในที่ทุกแห่งในทุก สิ่ง ท้องฟ้าขยายกว้างออกไปสักเพียงใดก็อยู่ในการควบคุมของพระองค์ อากาศก็เช่นเดียวกัน ดวงอาทิตย์ส่อง แสงและทุกสิ่งมีชีวิตอยู่ในการควบคุมของพระองค์ พระเจ้าคือความจริงในธรรมชาติ พระเจ้าคือจอมแห่ง วิญญาน สิ่งสัมบูรณ์คือมหาสมุทรมหรรณพ ข้าพเจ้า ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาราและทุกสิ่งคือคลื่น หลายหลากของมหรรณพนั้น สิ่งที่ทำคลื่นเหล่านั้นให้แตกต่างกันคืออะไร คือรูปแบบเท่านั้น รูปแบบเหล่านั้น คือกาละเทศะและเหตุผลเหล่านั้นทั้งหมดขึ้นอยู่กับมหรรณพคือสิ่งที่สัมบูรณ์

3. แนวคิดและปรัชญาเรื่องความมีอยู่ของพระเจ้า

สวามี วิเวกานันทะมีศรัทธาอย่างมั่นคงในพระเจ้าและเห็นว่าการที่เราจะดำรงชีวิตอยู่โดยปราศจาก ศรัทธาในพระเจ้านั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ การกล่าวปฏิเสธพระเจ้าเป็นเรื่องที่ไม่ควรมี เพราะพระเจ้าเป็น พื้นฐานสำคัญของโลกนี้และของโลกวิญญานด้วย โดยมีข้อพิสูจน์อย่างมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ 1. การที่จะ ให้ทุกคนมีความหยั่งรู้อย่างแจ่มชัดตามที่ตนต้องการ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลานาน ต้องปฏิบัติศีลและสมาธิอย่างจริงจังต่อเนื่องกันหลายปี แม้ปฏิบัติอย่างจริงจัง นานๆ แล้ว ก็น้อยคนนักที่จะ หยั่งรู้อย่างแจ่มชัดได้ 2. ผู้บรรลุความหยั่งรู้ชัดจำนวนน้อยนั้นเมื่อจะนำมาเปิดเผยแก่คนอื่นก็เป็นเรื่องยาก ยิ่ง เพราะต้องอาศัยระบบสื่อสาร ส่วนปัญหาที่ว่าความมีจริงของพระเจ้านั้นสามารถพิสูจน์กันได้อย่างไร สวามี วิเวกานันทะเชื่อว่าเป็นเรื่องที่สามารถพิสูจน์กันได้และสามารถให้เป็นยอมรับกันได้อย่างมีเหตุผลด้วย

4. แนวคิดและปรัชญาเรื่องธรรมชาติของโลก

โลกคือการแสดงออกของผู้สร้างในรูปแบบที่จำกัดและมีได้หมายเอาเฉพาะโลกวัตถุเท่านั้น แต่หมายถึงโลกทางด้านจิต โลกด้านวิญญาณ แผ่นดิน และทุกสิ่งที่มีอยู่ด้วย จิตใจ (Mind) เป็นชื่อของความเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ประกอบขึ้นเป็นโลก สิ่งที่มีรูปธรรมกลายเป็นเอกภาพไปโดยผ่านกระบวนการทางกาลเทศะและเหตุผล ซึ่งทั้ง 3 อย่างนี้คือรูปแบบที่พระเจ้าทำงานสร้างโลกขึ้นมา มีสิ่งที่มีอยู่จริงทางอภิปรัชญา แต่สำหรับโลกวัตถุแล้ว สิ่งเหล่านั้นมิใช่ไม่จริง สวามี วิเวกานันทะนำมาหาสมุทรและคลื่นมาอธิบายเป็นตัวอย่างเป็นอย่างเดียวกันกับมหาสมุทร ทั้งๆ ที่เป็นคนละอย่าง เมื่อคลื่นปรากฏในมหาสมุทร รูปร่างอื่นๆ ก็หายไป ข้อนี้มีได้หมายความว่ารูปของคลื่นโลกคือรูปแบบของกาลเทศะและเหตุผลมิใช่เป็นสิ่งหลอกลวงเช่นเดียวกันกับคลื่นในมหาสมุทร ซึ่งเมื่อหยั่งรู้ชัดเจน รูปแบบเหล่านี้ก็สลายไป เช่นเดียวกับคลื่นสลายไปเมื่อลมสงบ ตลอดเวลาที่มีโลกอยู่ รูปแบบเหล่านี้ก็มีและคนเราก็มองเห็นว่าเห็นรูปแบบเหล่านั้น ดังนั้นทฤษฎีการสร้างโลกของสวามี วิเวกานันทะจึงอธิบายถึงจุดเริ่มต้นของโลกและการเติบโตของโลกด้วยคำว่า “กระบวนการวิวัฒนาการ” ได้แก่ ทุกสิ่งในธรรมชาติเติบโตขึ้นจากรูปแบบที่ละเอียดเข้าสู่หยาบขึ้นๆ โลกมีธาตุมูลฐานที่เปิดเผยตัวเองในรูปแบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้น

5. แนวคิดและปรัชญาเรื่องมายา

มายา หมายถึง ความจริงอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในฐานะหนึ่งที่มีอยู่จริง พื้นฐานจริงของภาวะพวกเราคือความขัดแย้ง ทุกหนทุกแห่งเราดำเนินชีวิตไปท่ามกลางความขัดแย้ง กล่าวคือที่ใดมีดีก็ต้องมีชั่ว และที่ใดมีชั่วก็มีดีบางอย่างดี เมื่อมีชีวิตก็มีความตายติดตามเหมือนเงาตามตัว คนที่ยิ้มก็มีโอกาสร้องไห้ ตรงกันข้าม คนร้องไห้ก็มีโอกาสที่จะยิ้ม มายาคือชื่อที่เหมาะสมสำหรับข้อเท็จจริง เรื่องนี้สวามี วิเวกานันทะได้อธิบายโดยยกมหาสมุทรกับคลื่นมาเปรียบเทียบ กล่าวคือคลื่นก็คือคลื่น ไม่มีอะไรนอกจากน้ำ แต่มันมีชื่อและมีรูปร่างเป็นคลื่น เมื่อคลื่นสงบไป ไม่มีอะไรนอกจากน้ำ แต่มันมีชื่อและมีรูปร่างเป็นคลื่น เมื่อคลื่นสงบไป ไม่มีอะไรนอกจากสมุทร แต่มหาสมุทรก็ไม่แยกจากคลื่น ยิ่งไปกว่านั้น การที่คลื่นสงบก็ได้ปฏิเสธชื่อและรูปร่างของคลื่นแต่อย่างใด ทำนองเดียวกัน มายาคือการยืนยันว่าไม่มีอยู่จริงและมีอยู่ภายในพรหมนั่นเอง การมีอยู่ของมายามีได้มีอย่างปราศจากพรหม เหมือนมีคลื่นโดยไม่ปราศจากมหาสมุทร

6. แนวคิดและปรัชญาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์

ธรรมชาติของมนุษย์มีอยู่ 2 ส่วน คือ 1. ธรรมชาติทางกายภาคของมนุษย์ ได้แก่ พลังกายภาคของมนุษย์สูงกว่าสัตว์เหล่านี้ เพราะธรรมชาติทางกายภาคของมนุษย์มีระบบดีกว่า มีเอกภาพเหนือกว่า การรับรู้สภาพแวดล้อมต่างๆ ของมนุษย์มิใช่เป็นเพียงเรื่องของสัญชาตญาณและไม่ใช่ว่าเรื่องเชิงจักรกลเท่านั้น มนุษย์มิใช่เพียงกลุ่มปฏิกิริยา พฤติกรรมทางร่างกายของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นไปตามแบบแผน ปฏิกิริยาทางร่างกายของมนุษย์แสดงถึงความประสงค์ที่ได้ตัดสินใจเลือกแล้ว ระบบทางสมองของมนุษย์ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นทุกชนิดและทำให้มนุษย์ขึ้นสู่ฐานะเลิศเลอในโลกด้วย 2. ธรรมชาติทางจิตของมนุษย์ ได้แก่ ธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ขึ้นอยู่กับที่มนุษย์สามารถอยู่เหนือธรรมชาติทางกายภาค กล่าวคือธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์หมายถึง พลังทางจิตหรือพลังของอาตมัน อนึ่ง สวามี วิเวกานันทะ ถือว่ามนุษย์ที่จำกัดอยู่ ไม่ควรถูกมองว่าล้มเหลวไปเสียโดยประการทั้งปวง เมื่อมนุษย์ติดอยู่ในความมมมาย ก็ยอมปรากฏเป็นความจริงแก่เขาเท่านั้น มนุษย์เราจะรอดพ้นได้ต้องตัดขาดจากความเชื่ออย่างมมมายให้ได้อย่างสมบูรณ์และต้องยกระดับตนเองให้สูงขึ้นอย่างสมบูรณ์ ผู้ที่เสียสละความต้องการทางวัตถุได้อย่างสมบูรณ์เท่านั้นที่จะสามารถเป็นอภิมนุษย์ได้ เขาจะเป็นอภิมนุษย์ที่สามารถยกสิ่งของทางกายภาคทิ้งไปและขึ้นสู่ภาวะที่สมบูรณ์

7. แนวคิดและปรัชญาเรื่องเสรีภาพกับกรรม

เสรีภาพคือธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ ไม่ควรถือว่าเสรีภาพคือคุณภาพอย่างหนึ่งของวิญญาณ แต่เสรีภาพเป็นตัวการสร้างสรรค์แท้จริงของวิญญาณ ถ้าชีวิตตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกรรมแล้ว ชีวิตนี้จะมีเสรีภาพได้อย่างไร เสรีภาพมิได้หมายถึงการไม่มีข้อกำหนดใดๆ เพราะเสรีภาพหมายถึงการควบคุมตัวเอง คือตัวเองกำหนดตัวเอง ตัวเองควบคุมตัวเองได้ ถ้าไม่เข้าใจข้อนี้ เรื่องเสรีภาพกับกรรมก็เป็นเรื่องที่เราเข้าใจกันไม่ได้ กรรมของตนกำหนดธรรมชาติของตน กล่าวคือการกระทำของเขานั่นเองสร้างแนวโน้มที่อำนวยความสะดวกของเขา กรรมมิได้ขัดแย้งกับเสรีภาพของคน แต่ความจริงแล้ว วิญญาณหรืออาตมันเสรีอยู่เสมอ ไม่มีพันธะมาแต่เดิม กรรมมีฐานะเป็นพันธะ เป็นสิ่งที่โหมสร้างขึ้น เป็นเพียงลึลาที่อาตมันเข้าไปเกี่ยวข้อง ในที่สุด อาตมันก็เอาชนะสิ่งนั้นได้และพบความจริงว่าตัวเองไม่มีพันธะมาแต่เดิม

8. แนวคิดและปรัชญาเรื่องอาตมัน

ความรู้ชัดซึ่งอมฤตภาพคือเป้าหมายสูงสุดของอาตมัน อมฤตภาพมีความหมาย 2 อย่าง คือ ความหมายระดับต่ำและความหมายระดับสากล ตามอักษรหมายถึงความไม่ตาย เรียกอาตมันว่าเป็นสิ่งไม่ตาย หมายความว่าความตายมิใช่ที่สุดของอาตมัน ความหมายนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง การไม่ตายนั่น ประการแรก หมายถึง การเกิดใหม่ และอีกประการหนึ่ง หมายถึง การรู้ชัดซึ่งอมฤตภาพนั่นเอง การแสวงหาอมฤตภาพ เช่นเดียวกับการแสวงหาสร้อยคอที่คิดว่าหายไป แต่แท้จริงแล้วอยู่ที่คอของตนเอง การแสวงหาอมฤตภาพ จำต้องใช้เวลาทั้งหมด ต้องหากันทุกทิศทุกทางและมันก็อยู่ที่ตัวเรานี่แหละ ธรรมชาติของการเติบโตแบบวิวัฒนาการก็ในลักษณะนี้คือยกระดับต่ำที่สุดขึ้นเป็นสมบูรณ์ที่สุด ที่แท้จริงแล้วตลอดกระบวนการนั้นก็คือสิ่งเดียวกันแท้ๆ ไม่มีอะไรใหม่

9. แนวคิดและปรัชญาเรื่องผู้หลุดพ้น

มนุษย์พ้นจากวงเวียนของการเกิดแล้วสามารถบรรลุอมฤตภาพ ซึ่งในฐานะของความ สุข ของความเบิกบานอันบริสุทธิ์ เป็นความสุขเชิงปฏิฐาน มิใช่ความสุขเชิงปฏิเสธ และเน้นถึงความแตกต่างระหว่างชีวิตินมุกติ และวิเทหมุกติ การบรรลุอมฤตภาพรายบุคคลมิใช่เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ เป้าหมายสูงสุดคือการรู้ชัดถึงโมกษะสากลของทุกชีวิต (สรรมมุกติ) ผู้หลุดพ้นเป็นรายบุคคลจะต้องทำงานเพื่อสร้างกระบวนการโมกษะสากลหรือสรรมมุกติ

10. แนวคิดและปรัชญาเรื่องมรรคาเพื่อความรู้อย่างแจ่มชัด

ทางบรรลุอมฤตภาพคือมรรคาแห่งความรู้ มรรคาแห่งความรู้สึก มรรคาแห่งกรรม เป็นมรรคที่แตกต่างกัน ไม่ขัดแย้งกัน แต่สนับสนุนซึ่งกันและกันดังนี้ 1. ญาณโยคะ คือทางแห่งความรู้อยู่บนฐานของความรู้ชัดว่าพันธะขึ้นอยู่กัโหมหะ ความรู้จะต้องเป็นการรู้จักเลือก รู้จักพินิจพิเคราะห์ถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่แท้จริงกับสิ่งไม่แท้จริง ความรู้จักตัวเอง ความรู้จักพรหม ความรู้เรื่องเอกภาพของทุกสิ่ง เหล่านี้คือลักษณะต่างของความรู้จักเลือก 2. ภักติโยคะ คือมรรคาแห่งความรักในพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า หมายถึง มรรคาของความรักบริสุทธิ์ มีเป้าหมายไม่จำกัด เป็นความรักที่สูงส่ง เป็นความรักสากล เป็นความรักเพื่อทุกคน เพราะอยู่บนฐานของความรู้ชัดในเอกภาพของทุกสิ่ง เมื่อมีภักติโยคะเป็นทุนอยู่ ความรักของเราจึงขยายขอบเขตกว้างออกไป มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้นจนกลายเป็นความรักสากลอย่างแท้จริง 3. กรรมโยคะ คือมรรคาว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ กรรมโยคีคือผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ต้องถามว่าวิญญาณคืออะไร เพราะไม่ต้องหาความจริงทางอภิปรัชญาแต่อย่างใด เพียงแต่ให้ยึดมั่นเป้าหมายของตนเองคือความรู้ชัดซึ่งความไม่เห็นแก่ตัวและทำงานโดยปราศจากยึดมั่นในตัวเอง 4. ราชาโยคะ คือวิถีควบคุมกายและจิตของตนเอง หมายถึง การปฏิบัติตามวินัยด้านกายและด้านจิต เป้าหมายของราชาโยคะคือความรู้ชัดซึ่งความเป็นหนึ่งกับพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ราชาโยคะเน้นถึงการปฏิบัติทางกายและทางจิต การควบคุมกายและจิตใจได้นั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามวิธีการที่ตรงและมีพลังการปฏิบัติ

ตามวินัยทางกายและจิตนั้นต้องควบคู่ไปกับการฝึกโยคะตามแนวธรรมชาติทางกายและจิตด้วย ในที่สุดเขาจะสามารถปฏิบัติสมาธิในขั้นที่สมบูรณ์ นำไปสู่การรู้ความเป็นหนึ่งกับโลกทิพย์ได้

11. แนวคิดและปรัชญาเรื่องศาสนากับชีวิต

ศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต มนุษย์เราหนีไม่พ้นจากศาสนา เพราะศาสนาเป็นธาตุแท้อย่างหนึ่งของมนุษย์ การพยายามหนีศาสนานั้นเองจะยิ่งกลายเป็นศาสนา ศาสนานั้นมองได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะภายในกับลักษณะภายนอก ธาตุแท้ทางศาสนามีอยู่ 3 อย่าง คือ ธาตุแท้ทางความรู้ ธาตุแท้ทางความรู้สึก และธาตุแท้ทางเจตจำนง ธาตุแท้เหล่านี้มีอยู่ในระดับต่างๆ กัน

ลักษณะที่แท้จริงของศาสนาคือการที่ศาสนามีพลังเหนือธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ศาสนามีใช้เพียงอยู่เหนือขอบเขตของประสาทสัมผัสเท่านั้น แต่อยู่เหนือพลังของการหาเหตุผลด้วย เมื่อบุคคลอยู่เหนือสิ่งเหล่านี้เท่านั้น เขาจึงสามารถเผชิญกับความจริง ความแท้จริงทางศาสนาแตกต่างจากความแท้จริงทางวัตถุธรรมที่พบได้ในโลกวิทยาศาสตร์ ความแท้จริงทางศาสนาเป็นความแท้จริงทางนามธรรม ศาสนาที่มีระบบดีทุกศาสนาล้วนแต่มีลักษณะบริสุทธิ์ทางนามธรรมทั้งสิ้น

ศาสนามีคุณค่าและมีความสำคัญสำหรับคนทุกคน ทั้งมีคุณค่าทางสังคมด้วย โดยทั่วไป ศีลธรรมกับศาสนามีความแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งคือศีลธรรมรักษาเป้าหมายทางสังคม ส่วนศาสนามีคุณค่าเหนือคุณค่าระดับสังคม ถ้าขาดศาสนาเสียแล้วศีลธรรมก็มีแต่ขอบเขตและมีแต่ความสับสน การทำความดีเป็นเรื่องที่ถูกต้องแต่เราไม่แน่ชัดว่าเหตุใดจึงต้องการทำความดี ดังนั้น จึงจำต้องมีอุดมคติและอุดมคตินั้นต้องมีลักษณะสากลหาไม่แล้วจะมีหลักศีลธรรมอะไรกันไม่ได้ ศีลธรรมของกลุ่มหนึ่งจะขัดกับของอีกกลุ่มหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ศาสนาให้อุดมคติสากลดังกล่าวได้ ธรรมชาติและอุดมคติของศาสนาสากลเป็นข้อขัดแย้งเพียงผิวเผิน มิได้เป็นข้อขัดแย้งภายใน มิได้เป็นข้อขัดแย้งที่แกนหรือสาระแท้ของศาสนา ถ้าทุกคนคิดในความคิดเหมือนกันแล้วก็คงไม่ต้องมีอะไรให้ต้องคิด ความแตกต่างระหว่างความคิดเป็นสิ่งที่ทำให้ความคิดตื่นตัว น้ำไหลวนย่อมปรากฏในสายน้ำที่กำลังพุ่งแรงเท่านั้น วังวนย่อมไม่มีในน้ำนิ่งในน้ำตาย ความเป็นไปหลายหลากเหล่านี้คือเครื่องหมายของชีวิต

ศาสนาที่สากลจริงต้องมีลักษณะ 2 อย่าง คือ 1. ต้องเปิดประตูสำหรับคนทุกคน ต้องถือว่าไม่มีใครเกิดมาพร้อมกับศาสนาใดๆ เขาจะนับถือศาสนาใดๆ จะต้องยกให้กับความพอใจหรือการเชื่อของเขาเอง 2. สามารถให้ความพอใจ ศาสนาสากลต้องอยู่เหนือข้อขัดแย้งของนิกายเหล่านั้นได้ ต้องพอใจและมีเหตุผลกับนิกายทั้งปวง ดังนั้น ศาสนาสากลจะต้องยอมรับว่าวิธีการเข้าถึงเป้าหมายของศาสนามีอยู่แตกต่างหลายหลาก ศาสนาสากลให้เสรีภาพที่สมบูรณ์แก่คนทุกคน ทุกวิถีทางจะต้องเปิดกว้างพอที่จะยอมรับซึ่งกันและกัน คำหนึ่งของศาสนาสากลคือคำว่ายอมรับและพร้อมที่จะศึกษาคัมภีร์ของทุกศาสนา เปิดหัวใจสำหรับสิ่งที่จะมาในอนาคต ศาสนาคือวิญญูณทั้งหมดที่เปลี่ยนแปลงไปในสิ่งที่เขาเชื่อถือ

5. วิเคราะห์และสรุปแนวคิดและปรัชญาของศรีอโรรพินโทและสวามี วิเวกานันทะ

สำหรับแนวคิดและปรัชญาของศรีอโรรพินโทได้รับอิทธิพลจากระบบปรัชญาแบบเดิมและวรรณคดีตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ เป็นปรัชญาเชิงวิเคราะห์ เป็นจิตนิยม บูรณนิยม บูรณวาท หรืออหวินิยม ศรีอโรรพินโทเชื่อว่าสวรรค์มาจากภาวะที่บริสุทธิ์ผ่านความรู้และอานันตะ โดยสิ่งที่เป็นภาวะบริสุทธิ์นั้นเรียกว่าสิ่งสากล และทิพย์ศักดิ์เป็นกฎอยู่เบื้องหลังกระบวนการทางโลก เป็นตัวสร้างและพิทักษ์เอกภพคืออานันตะ การสร้างโลกมีกระบวนการอยู่ 2 อย่าง คือ กระบวนการวิวัฒน์ ได้แก่ จากรูปธรรมไปสู่ฐานะที่สูงขึ้น และกระบวนการปฏิวิวัฒน์ ได้แก่ การที่จิตแผ่ลาดไปสู่รูปธรรม และการสร้างโลกนี้คือการแสดงออกของอานันตะ (สิ่งสากล) คือความเบิกบาน งานสร้างโลกคืองานที่เบิกบานของพระเจ้า เรียกว่าลีลา ส่วนโลกที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเป้าหมายคืออานันตะ เป็นมายา พร้อมกันนี้ ศรีอโรรพินโทเชื่อว่าภารกิจใหม่คือจุดหนึ่งที่อยู่ในกระบวนการการวิวัฒน์

และเชื่อว่าวิทยาคือฐานะหนึ่งที่วิวัฒน์เข้าถึงแด่นิเวศ การบรรลุอภิจิตคือสิ่งที่อภิจิตแสวงหา ตามทัศนะของศรีอโรวินโท อภิจิตคือความรู้สัจจะอันสูงส่ง เอกภพคือส่วนหนึ่งของอภิจิต และภาวะของมนุษย์มี 2 ส่วนเท่านั้น ได้แก่ ส่วนสูงที่เป็นชีวิตมั่นและส่วนต่ำเป็นภาวะจิตเชิงวิเวก โดยชีวิตมั่นคือประภายทิพย์ของปรมาตมน์และชีวิตมั่นปรากฏเป็นชีวิตและกระบวนการทางจิตของแต่ละบุคคล ส่วนแนวคิดและปรัชญาของสวามี วิเวกานันทะได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาเวทานตะและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ความจริงแท้หรืออภิปรัชญาของท่านเป็นจิตนิยม เพราะถือว่าความจริงเป็นเรื่องของจิต แต่จิตกับวัตถุยังอิงอาศัยกันและกัน อีกประการหนึ่ง พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางปรัชญาของท่านอยู่ 3 ประการ คือ แนวความคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ แนวความคิดเรื่องความเสียสละ และแนวคำสอนเรื่องมรรคมืด 8 ประการ สวามี วิเวกานันทะอธิบายสัจจะในเชิงเอกเทวนิยมจึงทำให้หลายคนเข้าใจว่าอภิปรัชญาของท่านมีลักษณะเป็นเอกนิยมเชิงจิตและเป็นเอกเทวนิยมด้วย ส่วนมาช้านั้น หมายถึง ความจริงอย่างหนึ่งที่มีอยู่จริง เช่น คนที่ย่อมมีโอกาสร้องไห้ คนที่ร้องไห้ย่อมมีโอกาสยิ้ม เป็นต้น และท่านกล่าวว่าการมองพระเจ้าในเชิงบุคคลาธิษฐาน ทำให้เห็นว่าพระเจ้ายกกับสัจจะแตกต่างกัน ในความเป็นจริงแล้ว พระเจ้ายกกับสัจจะเหมือนกัน คือ สัจจะเป็นเอกบูรณพรหม เป็นเอกนิยม อยู่เหนือกาลเทศะและเหตุผลสามัญทั่วไป ส่วนพระเจ้ายกเป็นสัพพาทิภู ครอบคลุมสรรพสิ่ง ฉะนั้น การปฏิเสธพระเจ้ายกจึงไม่ควรมี เพราะพระเจ้ายกเป็นพื้นฐานสำคัญของโลกและวิญญาน อนึ่ง สวามี วิเวกานันทะเชื่อว่าธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ หมายถึง พลังงานทางจิตหรือพลัง อาตมน์ และอาตมน์คือเสรีภาพ และเป้าหมายสูงสุดของอาตมน์คืออมฤตภาพคือความไม่ตาย เข้าถึงความหลุดพ้น ส่วนธาตุแท้ของศาสนานั้นมี 3 ลักษณะ คือ ธาตุแท้แห่งความรู้ ธาตุแท้แห่งความรู้สึก และธาตุแท้แห่งเจตจำนง โดยศาสนาที่เป็นสากลต้องมี 2 ลักษณะ คือ เปิดประตูสำหรับทุกคนและสร้างความพอใจให้กับทุกคน และท่านเชื่อว่าผู้จะเข้าถึงอภิจิตต้องรู้ชัดถึงสรรพมุกติคือโมกษะ สากลของทุกชีวิต และการที่จะรู้ชัดนั้นต้องปฏิบัติตามหลักโยคะ 4 ประการ จึงจะถึงอมฤตภาพได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิริติ บุญเจือ. (2522). **แก่นปรัชญาปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

เดือน คำดี. (2522). **ปรัชญาตะวันตก**. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. (2522). **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย 1**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2530). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

สุวรรณ เพชรนิล. (2534). **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

Sutham Shusatayasakul. (2541). **Ethics**. Graduate School, Mahamakut Buddhist University.

เว็บไซต์

<http://news.voicetv.co.th/world/97114.html>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2560.